

Examen VWO

2014

tijdvak 1
woensdag 21 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Het examen bestaat uit 26 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 72 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Recht van spreken

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In het tijdschrift *Crimelink* van mei 2012 staat een bespreking van het boek *Slachtoffer-dadergesprekken in de schaduw van het strafproces* onder redactie van Ido Weijers, bijzonder hoogleraar jeugdbescherming aan de Universiteit Utrecht.

Deze hoogleraar constateert in het huidige maatschappelijk en wetenschappelijk debat over criminaliteit naast de roep om hardere straffen en de vraag naar een effectievere aanpak van criminaliteit een derde geluid. Dit geluid is nog maar in beperkte mate te horen en betreft de gevolgen van criminaliteit voor direct betrokkenen. Gesprekken tussen daders en slachtoffers zijn daarbij van belang. Tekst 1 is een verkorte weergave van het hierboven genoemde artikel uit *Crimelink*.

Lees tekst 1.

Slachtoffer-dadergesprekken zijn een aanvulling op het strafproces omdat ze kunnen bijdragen aan het realiseren van één van de doelen van straf: genoegdoening.

- 2p 1 a Uit welk citaat van tekst 1 blijkt dat slachtoffer-dadergesprekken leiden tot genoegdoening?
b Geef ook nog een andere mogelijkheid waarmee een dader kan zorgen dat een slachtoffer genoegdoening krijgt.

Genoegdoening is een doel van strafrechtelijke sancties dat dus ook bereikt kan worden met slachtoffer-dadergesprekken.

- 2p 2 Leg uit welk ander doel van sancties bereikt kan worden met slachtoffer-dadergesprekken. Geef een citaat uit tekst 1 waaruit dat blijkt.

In de regels 27 tot en met 46 van tekst 1 worden de resultaten van de slachtoffer-dadergesprekken beschreven.

- 3p 3 Formuleer een hypothese die ten grondslag kan hebben gelegen aan het onderzoek van Zebel. Geef ook aan wat de afhankelijke variabele en wat de onafhankelijke variabele is in je hypothese.

Het CBS voert jaarlijks een leefsituatieonderzoek uit. Daarin worden onder andere kenmerken van slachtoffers in kaart gebracht. In een verantwoording bij dat onderzoek leggen de onderzoekers uit dat ze de gegevens die ze verkregen uit de steekproef hebben herwogen. Dat betekent dat ze meer of minder gewichten hebben toegekend aan een aantal gegevens zodat de verhoudingen binnen de steekproef overeenkwamen met de verhoudingen binnen de te onderzoeken populatie. Een voorbeeld van herweging: als de groep 65-plussers in Nederland bijvoorbeeld 15 procent is, zullen de gegevens van de 65-plussers in de steekproef ook voor 15 procent meegewogen worden, ook al is het aandeel 65-plussers in de steekproef veel groter of kleiner dan 15 procent.

- 2p 4 Leg uit waarom de onderzoekers ervoor gekozen hebben om de gegevens van de steekproef te herwegen.

Lees de teksten 2 en 3.

Het proces van politieke besluitvorming kan beschreven worden met het systeemmodel.

Staatssecretaris Teeven bereidt een wetswijziging voor om de uitbreiding van het spreekrecht te regelen.

- 3p 5 Beschrijf met vijf begrippen van het systeemmodel wat de betekenis is van de discussie op de rechtbank (tekst 2) en de rol van staatssecretaris Teeven in de besluitvorming rond het spreekrecht van slachtoffers.

Het voorstel van Teeven past in een ontwikkeling waarin extra aandacht besteed wordt aan de positie van het slachtoffer.

- 3p 6 Geef drie andere voorbeelden waaruit blijkt dat er de laatste decennia extra aandacht is gekomen voor de positie van slachtoffers in strafprocessen.

Slachtoffers hebben spreekrecht maar verdachten hebben zwijgrecht.

- 2p 7 Leg voor het zwijgrecht uit dat hierbij het dilemma van de rechtsstaat speelt.

Lees van tekst 4 het tekstfragment I.

Tekst 4 bevat drie tekstfragmenten uit de paragraaf over veiligheid en justitie in het regeerakkoord van het kabinet-Rutte 2 (VVD, PvdA).

Columnist Folkert Jensma vindt zich op (in de *NRC* van 10 november 2012) over een teneur die hij waarneemt in het regeerakkoord namelijk dat de overheid harder zou moeten optreden tegen criminaliteit. Op de zin in tekstfragment I reageert hij met de woorden: "En als dat niet kan laten we ze gewoon staan, stel ik voor. Nederland is een rechtsstaat. Die moet het juist van de barrières hebben." Eén van de barrières waar op bedoeld wordt is dat de politie niet zomaar iemand op straat mag fouilleren.

- 4p 8 a Geef twee andere voorbeelden van 'barrières' waarop in het regeerakkoord bedoeld wordt.
- b Noem het beginsel van de democratische rechtsstaat op grond waarvan dergelijke 'barrières' opgeworpen zijn.
- c Leg uit dat zonder dergelijke 'barrières' een staat geen democratische rechtsstaat kan zijn.

Lees van tekst 4 de tekstfragmenten II en III.

Politieke partijen hebben hun eigen visie op de oorzaken en aanpak van criminaliteit. Elk van beide tekstfragmenten II en III is vrijwel letterlijk in één van de twee verkiezingsprogramma's van PvdA en VVD te vinden.

- 2p 9 Welk tekstfragment is te vinden in het programma van de PvdA en welke visie op criminaliteit van de PvdA is erin te herkennen?
- 2p 10 Welk tekstfragment is te vinden in het programma van de VVD en welke visie op criminaliteit van de VVD is erin te herkennen?

Onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek biedt meer inzicht in de achtergrond van slachtoffers. Inwoners van grote steden vertonen relatief vaker crimineel gedrag en ze zijn ook vaker het slachtoffer in vergelijking met inwoners van kleinere steden en dorpen.

- 4p 11 Geef twee sociologische theorieën over het ontstaan van criminaliteit en verklaar met elk van beide het gegeven dat criminaliteit relatief minder voorkomt in dorpen dan in grote steden.

Opgave 2 Internationale betrekkingen: het gaat geweldig

Bij deze opgave hoort tekst 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

'Het gaat geweldig' is de titel van een boek van Michiel Bicker Caarten. Hij pleit daarin voor een optimistische kijk op de wereldgeschiedenis en zet veel feiten op een rij om die visie te onderbouwen. Enkele fragmenten uit het hoofdstuk over het afnemende aantal oorlogen staan in tekst 5. De vragen van deze opgave gaan over internationale betrekkingen.

Lees tekst 5.

De internationale orde is aan het veranderen. De beschrijving van de oude situatie noemen we wel het klassieke beeld van de internationale orde, en van de nieuwe situatie het post-klassieke beeld.

- 4p 12 Beschrijf twee veranderingen in de internationale orde in de richting van het post-klassieke beeld en leg vervolgens met behulp van twee gegevens uit tekst 5 uit dat die veranderingen gerealiseerd zijn.

In tekst 5 worden de VN enkele keren expliciet genoemd. De VN hebben vier doelstellingen.

- 4p 13 Noem twee doelstellingen van de VN, geef bij elke doelstelling een bijbehorend citaat en beargumenteer je keuze voor de citaten.

“De VN ... zijn door het eind van de Koude Oorlog verlost uit de houdgreep van VS en Sovjet-Unie” (tekst 5, regel 45-48).

Deze houdgreep bleek vooral in één van de organen.

- 2p 14 In welk orgaan van de VN kwam deze houdgreep vooral tot uiting? Leg je antwoord uit.

Opgave 3 Macht van pressiegroepen

Bij deze opgave horen de teksten 6 tot en met 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave heeft betrekking op twee pressiegroepen: de werkgeversorganisatie VNO-NCW en de Occupy-beweging. VNO-NCW is een organisatie die opkomt voor de belangen van werkgevers van grote ondernemingen terwijl de Occupy-beweging bestaat uit diverse actiegroepen die wereldwijd actief zijn. Die actiegroepen vormen samen een protestbeweging die een fundamentele verandering van het financiële systeem nastreeft.

Lees tekst 6.

Er zijn verschillende theorieën die een visie geven op de machtsverdeling in een democratie.

- 3p 15 Leg uit welke theorie te herkennen is in tekst 6. Geef eerst een beschrijving van die theorie. Betrek in je uitleg een citaat uit tekst 6.

In tekst 6 is een belangrijk kenmerk van de Nederlandse politieke cultuur te herkennen.

- 3p 16 a Omschrijf het begrip politieke cultuur.
b Welk kenmerk dat typerend is voor de Nederlandse politieke cultuur is te herkennen in tekst 6? Leg je antwoord uit.

Maak gebruik van de teksten 6 tot en met 8 in het bronnenboekje.

Pressiegroepen zijn in te delen in soorten. Naast verschillen zoals een verschil in doelstelling en een verschil in omvang worden ook nog drie andere criteria gebruikt om pressiegroepen van elkaar te onderscheiden. Eén daarvan is het criterium levensduur. Sommige pressiegroepen bestaan kort, andere lang.

- 4p **17**
- a Geef de twee andere criteria waarmee pressiegroepen van elkaar onderscheiden worden.
 - b Wat is het onderscheid tussen VNO-NCW enerzijds en de Occupy-beweging anderzijds op basis van de twee andere criteria die je net hebt genoemd?

In de titel van het interview met Wientjes wordt de beeldspraak gebruikt van een 'ondergrondse tunnel'. Hiermee wordt een knelpunt in ons staatsbestel weergegeven. Als het beeld van de ondergrondse tunnel de werkelijkheid goed verbeeldt dan schiet het democratische gehalte van ons politieke systeem op dit punt tekort.

- 2p **18** Leg uit welk knelpunt in het democratische gehalte van ons politieke systeem weergegeven wordt in het beeld van de 'ondergrondse tunnel'.

De gemeente Amsterdam gedoogde gedurende enige tijd het tentenkamp van Occupy midden in de stad op het Beursplein. Het tentenkamp is een voorbeeld van burgerlijke ongehoorzaamheid.

- 3p **19** Geef één overeenkomst en twee verschillen tussen crimineel gedrag en burgerlijke ongehoorzaamheid.

Opgave 4 Berichtgeving over Haren. De media onder vuur

Bij deze opgave horen de teksten 9 tot en met 11 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op 6 september 2012 nodigt een meisje uit Haren via Facebook haar vrienden uit voor haar zestiende verjaardag op 21 september. Per abuis schermt ze haar uitnodiging niet af zodat deze niet alleen door haar vrienden maar door iedereen gelezen kan worden. De uitnodiging wordt vervolgens door een paar jongeren 'gekaapt' en zij zorgen via de sociale media voor een razendsnelle verspreiding zodat de uitnodiging door enkele tienduizenden jongeren gelezen wordt.

De jongeren zijn geïnspireerd door de film Project X waarin een 'feestje' na een openbare uitnodiging via de sociale media volkomen uit de hand loopt. Op internet en de sociale media groeien in de aanloop naar de 21ste september de opwindende en de spanning en ook de traditionele media maken er melding van.

Op 21 september vinden ernstige rellen plaats in Haren. Een vraag die achteraf gesteld wordt is of het voorkomen had kunnen worden.

Onder voorzitterschap van Job Cohen doet de commissie 'project X' Haren onderzoek naar onder andere de rol van de sociale media, de massamedia en de autoriteiten. In maart 2013 verschijnt haar rapport.

Lees tekst 9.

Het rapport heeft de titel: 'Twee werelden'.

- 4p 20 Verklaar aan de hand van tekst 9 dat er binnen één samenleving zulke grote verschillen tussen jongeren en ouderen ontstaan dat je kunt spreken van 'twee werelden'.

Gebruik in je uitleg een functie van cultuur in de samenleving, het begrip dominante cultuur en het gebruik van sociale media.

Massamedia vervullen verschillende maatschappelijke functies. Binnen de jongerencultuur zijn sociale media erg belangrijk mede omdat ze één van de maatschappelijke functies vervullen die bij de traditionele media, sinds de ontzuiling, minder goed te herkennen is.

- 2p 21 Leg uit welke maatschappelijke functie van de sociale media binnen de hierboven genoemde jongerencultuur bedoeld wordt.

Lees de regels 1 tot en met 12 van tekst 10.

- 3p 22 Wat is een mediahype? Leg ook uit welk dilemma een journalist kan ervaren als hij niet bij wil dragen aan een mediahype.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

De commissie Cohen zocht een antwoord op de vraag of de beschuldigingen aan het adres van de media terecht waren. Een dergelijk onderzoek heeft pas zin als je aan een uitkomst gevolgen kunt verbinden.

- 2p **23** Leg aan de hand van artikel 7 van de Grondwet uit of er een **juridisch** gevolg zou kunnen worden verbonden aan het optreden van de media bij Project X Haren.

Er zijn verschillende soorten onderzoek. Onderzoeken kun je indelen in kwalitatief en kwantitatief onderzoek.

- 2p **24** Blijkt uit tekst 10 of hier sprake was van een kwalitatief of een kwantitatief onderzoek? Leg je antwoord uit.

Lees de regels 13 tot en met 28 van tekst 10.

- 2p **25** Leg aan de hand van de tekst uit welke theorie over beïnvloeding door de media te herkennen is in de regels 13-28 van tekst 10.

Lees tekst 11.

Uit tekst 11 kun je twee verschillende criteria voor nieuwswaarde afleiden. Niet alle media hanteren dezelfde criteria. Dat heeft te maken met de identiteit van het medium.

- 3p **26** a Geef twee criteria voor de selectie van het nieuws die je kunt afleiden uit tekst 11.
b Welke van die twee criteria past beter bij de *NRC* en welke minder? Leg je antwoord uit.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.